

що реалізується в конкурентних ринкових умовах. Здійснення виваженої державної політики з урахуванням особливостей та структури народногосподарського комплексу має на меті удосконалення та утвердження ринкових механізмів розвитку економічних і суспільних відносин, підвищення іміджу країни, забезпечення її сталого розвитку.

Література:

1. Тополенко Н. М. Проблеми та особливості реформування процедур публічних закупівель в державних підприємствах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 18, Ч. 2. С. 31 – 35.

Яворська Оксана Ярославівна

головний спеціаліст

Золочівського районного відділу ГУ ДМС у Львівській області

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

Дослідження сучасних міграційних процесів являє собою аналіз їх кількісних та якісних характеристик, динаміки соціально-демографічних і вікових характеристик мігрантів із прогнозуванням напрямів міграційних потоків та їх інтенсивності. В умовах поглиблення євроінтеграційних процесів та інтеграції України до світового ринку праці вимагає аналізу зовнішня трудова міграція до країн Європейського Союзу із визначенням її впливу на розвиток української економіки.

Провідні економічні центри світового масштабу стали потужними осередками, які приймають працівників. В умовах глобалізації такий стан речей дедалі більше сприяє поглибленню різниці економічного розвитку розвинутих і економічно відсталих країн. Глобалізація сприяє диференціації трудових ресурсів за ступенем фахової підготовки із концентрацією найбільш кваліфікованих кадрів у країнах з розвинутою ринковою економікою.

Конкурентна боротьба на ринку праці відбувається й під впливом зобов'язань роботодавців, обумовлених соціальною політикою держави. Соціальний захист кваліфікованих працівників найчастіше сприймається як засіб збереження і поліпшення трудових ресурсів. Водночас грошові виплати робітникам низької кваліфікації підприємці намагаються усіляко

оптимізувати у бік мінімізації. Разом з тим, через приплив працівників із за кордону, частина яких працює без офіційного працевлаштування, для роботодавців відкривається можливість використання кваліфікованої робочої сили із порівняно меншими виплатами зарплатні за уникнення будь-яких соціальних виплат. А спроби державних органів упорядкувати приплив мігрантів можуть наштовхуватися на протидію з боку підприємців, зацікавлених у використанні дешевої робочої сили. Для переважної більшості роботодавців використання трудових мігрантів є одним із важливих засобів скорочення видатків. І що коротшим є цикл виробництва або що тяжчими умови праці, то більш високим зазвичай залишається рівень зацікавленості підприємств у використанні праці мігрантів. Це обумовлено прагненням прискореного отримання прибутків за низького рівня зацікавленості в збереженні працівників через високу їх пропозицію на ринку праці. Водночас роботодавці намагаються виділити серед маси мігрантів найбільш кваліфікованих фахівців для подальшого їх закріплення на робочому місці. Отже, не вкладаючи коштів у підготовку фахівців, відкривається можливість акумулювання на виробництві чи у сфері послуг спеціалістів із високим рівнем кваліфікації [1, с. 24].

Різке зростання масштабів зовнішньої трудової міграції з України протягом 2014-2019 рр. в умовах загострення міждержавних відносин із Російською Федерацією сприяло диференціації українських працівників за кордоном залежно від рівня професійної кваліфікації та готовності до виконання певних видів робіт. Водночас безвізовий режим із країнами ЄС суттєво полегшив виїзд українських громадян поза межі України в пошуках роботи до країн ЄС. Скорочення виробництва, закриття сотень підприємств на сході країни, військовий конфлікт, економічна та політична нестабільність – ці та інші причини, різко загостривши ситуацію, актуалізували проблеми конкурентоспроможності українців не лише на внутрішньому, але й на міжнародному ринку праці. Для того, щоб розібратися в проблемах, з якими стикаються українські мігранти на міжнародному ринку праці, спочатку необхідно розглянути причини, що змушують їх емігрувати за кордон [2, с. 6-8]. На нашу думку, посилення територіальної міграції населення зумовлюється наступними причинами:

– структурна перебудова економіки і пов'язані з нею зростання безробіття, процеси роздержавлення власності і приватизації, які супроводжуються збільшенням мобільності капіталу, його інтенсивним міжгалузевим і географічним переливанням;

– нерівномірність в розміщенні продуктивних сил, суттєві відмінності в соціально-економічних умовах життя в селі та в місті, в різних регіонах країни;

- нестабільна політична ситуація в країні;
- інтенсифікація міграційних процесів на національному ґрунті;
- різке погіршення екологічної ситуації в окремих регіонах [3].

Становлення ринкових методів господарювання відбувається в умовах гострих кризових явищ в економічному, соціальному і політичному житті. Ринкова трансформація економіки України здійснюється вкрай непослідовно, що призводить до зростання негативних явищ, поглиблення господарського хаосу [4]. Почуття постійного занепокоєння населення країни викликають чинники, що загрожують його фізичній та економічній безпеці: безпрецедентне зростання бандитизму, насування масового безробіття, відсутність можливостей отримати висококваліфіковану медичну допомогу, стрімке зростання енергоносіїв та комунальних платежів, девальвація гривні та інші.

Особливої тривоги додають тенденції зменшення кількості людей, які є джерелом ресурсів для праці, носіями певних економічних відносин, споживачів, що формують попит, а саме економічно активного населення країни (табл. 1).

Таблиця 1

Економічна активність населення у віці 15-70 років

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Економічно активне населення, (тис. осіб)	20 851,2	20 824,6	19 920,9	18 097,9	17 951,1	17 854,4	17 939,5
Рівень економічної активності населення, %	64,5	64,9	62,4	62,4	62,2	62,0	62,6
Населення зайняте економічною діяльністю, (тис. осіб)	19 261,4	19 314,2	18 073,3	16 443,2	16 276,9	16 156,4	16 100,1
Рівень зайнятості населення, %	59,6	60,2	56,6	56,7	56,3	56,1	57,1
Безробітне населення, (тис. осіб)	1 589,8	1 510,4	1 847,6	1 654,7	1 678,2	1 698,0	1 577,6
Рівень безробіття населення, %	7,6	7,3	9,3	9,1	9,3	9,5	9,1
Економічно неактивне населення, (тис. осіб)	11 456,9	11 270,1	12 023,0	10 925,5	10 934,1	10 945,0	10 724,8

Примітка: систематизовано автором на основі [5].

Враховуючи вищенаведені показники, зазначимо, що в порівнянні з 2017 р., рівень безробіття у 2018 р. дещо зменшився і являється найнижчим показником за період з 2014 р. Саме зниження рівня

безробіття сприятиме економічному зростанню України. Але подолання цієї проблеми потребує впровадження комплексу рішень, починаючи від адекватного професійного спрямування при підготовці спеціалістів у навчальних закладах, закінчуючи проведенням масштабних економічних реформ, залученням інвестицій та створенням робочих місць в галузях з високим технологічним переділом.

Проблема масового безробіття і зuboжіння широких мас населення була частково вирішена за рахунок міграції, виїзду частини громадян України за її межі в пошуках роботи і засобів існування. Не секрет, що через постійне погіршення соціально-економічної й морально-психологічної ситуації в Україні міграційні настрої населення зростають. Але якщо раніше основним мотивом еміграції був етнічний, то в останній період таким став економічний фактор. На сьогоднішній день за кордоном працює близько 5 млн. українських громадян, переважна частина яких влаштовується на роботу нелегально. Даний показник має тенденцію до зростання з урахуванням нестабільної політичної ситуації в країні. Справа в тому, що спостерігається вплив за кордон саме продуктивної робочої сили з усіх регіонів України, що загрожує національній безпеці підризом трудового потенціалу багатьох сфер виробництва, науки, культури, освіти, медицини [6].

В умовах недостатнього зростання виробництва та існування безробіття, еміграція не створює значних загроз. Відповідно, нинішній дефіцит кадрів в Україні через еміграцію поки-що має докритичний характер:

- нині спостерігається перенасичення ринку праці через недостатнє зростання української економіки (відповідно, невеликої пропозиції робочих місць);

- значна кількість мігрантів – це жителі східних областей, зокрема з територій ООС, яким український ринок і держава не можуть забезпечити необхідну зайнятість;

- частка емігрантів, яка на постійній основі виїхали з України, покривається іммігрантами;

- незважаючи на те, що масштаби міграції досить великі (навіть за офіційними даними), необхідно зауважити, що вона має сезонний характер.

З іншого боку, в основному хоч сезонно і виїжджає низькокваліфікована робоча сила, проте у вихідному міграційному потоці

присутня істотна частка висококваліфікованих емігрантів. Така ситуація створює асиметрії українського ринку праці і є дійсно критичною.

На жаль, не вдасться уникнути не тільки виїзду простої робочої сили, а й «відпливу умів», причому в багатьох випадках безповоротного. Навіть у галузях економіки України, які найбільш динамічно розвиваються (де відкрито найбільшу кількість вакансій і де їх не можуть закрити відповідними кадрами), відчувається дефіцит співробітників. Наразі терміново потрібні технічні службовці, керівники, кваліфіковані робітники з інструментом, робітники з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин. Економічні й професійні мотиви «відпливу умів» полягають у незадоволенні спеціалістів не тільки матеріальним станом, а й своїм статусом у суспільстві, низьким соціальним престижем, неможливістю сповна реалізувати творчі можливості.

У свою чергу, відтік молодого покоління, старіння нації і зменшення кількості економічно активного населення – це послаблення передумов (ресурсів) для майбутнього швидкого економічного зростання. При цьому, зростати українській економіці необхідно динамічніше, зважаючи на обраний курс на зближення з країнами ЄС. Але, як показує практика останніх років, розрив з ними щорічно лише збільшується. Таким чином, розірвати замкнуте коло «браку економічних перспектив та міграції» важко і, напевно, буде ще складніше. Іншими словами, в реаліях України, лише економічні стимули здатні затримувати кадри на її території [7].

Проблема міграції привертає до себе пильну увагу вчених і громадськості через те, що наслідки міграційних процесів здебільшого негативні, аніж позитивні. На нашу думку, для того, щоб уникнути негативного впливу міграції на економічне зростання в довгостроковій перспективі, Україні потрібні інвестиції в підвищення ефективності праці. Це дасть змогу підвищити реальну зарплатню всередині країни та зробити міграцію менш привабливою альтернативою.

Безумовно, всі фактори міграції тісно взаємопов'язані та взаємодіють між собою. Виходячи з вищезазначеного, головні ж причини міграції – високий рівень бідності, військові конфлікти, низький рівень оплати праці та нерівність у заробітній платі, відсутність перспектив зайнятості, низький рівень життя населення, відсутність програм медичного страхування, демографічні проблеми та ін.

Співвідношення та зіставлення факторів і причин стосовно соціальних процесів є достатньо складним. Разом з об'єктивним моментом

(те, що впливає), відіграє роль суб'єктивний момент (те, на що впливає), або людська психіка, тобто вплив факторів опосередковано через свідомість. Суть у тому, що фактори впливають на міграційні процеси не прямо, а через поведінку тих людей, які наповнюють міграційні потоки. Для потенційних мігрантів значення має не те, що їм пропонується, а те, до яких відмінностей приведуть заходи, що приймаються, в місцях можливого поселення порівняно з місцем їх попереднього мешкання. Тому причина виступає як проміжна ланка між фактором і явищем. Причина – це суб'єктивний фактор.

Виїзд громадян України закордон, особливо жінок, супроводжується стрімким бажанням вийти заміж за іноземця, зниженням показників народжуваності, соціальним сирітством, підвищенням захворюваності внаслідок виснажливої праці на чужині. За таких умов постає потреба у дослідженні основних напрямів зовнішньої трудової міграції, чинників, які спонукають громадян України до неї, а також наслідків трудової міграції. Зростання обсягів трудової міграції з України сприяє збільшенню кількості проблем, що пов'язані з виїздом працездатного населення. Відтік інтелектуальної та висококваліфікованої частини працездатного населення призводить до якісного погіршення складу населення України, оскільки в першу чергу виїжджають більш активні та освічені громадяни. Нерідко міграція та працевлаштування не за фахом призводять до втрати професійної кваліфікації, що, у свою чергу, робить людину менш конкурентоздатною вже в українських умовах, і, як наслідок, спонукає таких громадян знову мігрувати.

Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що нашій державі, в першу чергу, треба удосконалювати соціально-економічну політику з метою ефективного управління міграційними процесами з користю для економіки держави. Разом з цим необхідно вивчати зарубіжний досвід міграційних процесів. Для цього, необхідно не тільки запровадити сучасні системи ідентифікації мігрантів, зокрема з використанням біометричних технологій, які існують в Україні, а й удосконалити законодавчу базу.

Отже, розвиток міграцій в Україні зумовлений багатьма проблемами економічного, релігійного, національного, екологічного, соціального та політичного характеру. Не вирішення цих проблем посилює трудову міграцію громадян України, негативними наслідками якої є: депопуляція населення країни; розпад сімей; відтік кращого трудового потенціалу України; злочинність і корупція; політична нестабільність.

Підводячи підсумки вищесказаного необхідно відзначити наступне: фактори міграції діють не ізольовано, а в сукупності, лише міняючи свою значущість у різних місцях і в різний час, хоча їх сукупність у всіх випадках може розрізнятися. Виняток становлять лише примусові міграції, де домінуючим, частіше єдиним, виступає правовий фактор. На рішення людей емігрувати впливає цілий конгломерат мотивів і факторів: демографічного розвитку країни, особистих і сімейних обставин громадян, матеріального і культурного рівня життя, соціально-політичної ситуації в країні, економічної кон'юнктури та ін. Від них залежить критерії, за якими можна класифікувати окремі види та форми міграції.

Література:

1. Малиновська О. А. Трудова міграція громадян України за кордон: виклики та шляхи реагування. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Malynovskad28e1.pdf> (дата звернення: 18.08.2019 р.).
2. Малиновська О. А. Міграційна ситуація та міграційна політика в Україні / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 1997. 68 с.
3. Качурець І. Теоретичні аспекти впливу міграційних процесів на зовнішню політику та національну безпеку України. URL: <http://sevntu.com.ua/jspui/bitstream/123456789/2305/1/100-35.pdf> (дата звернення: 18.08.2019 р.).
4. Тарасенко К. М. Сучасні проблеми розвитку міграційних процесів в Україні. *Ресурсний потенціал регіонів України: стан та напрями розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 29-30 січ. 2016 р.) : у 2 ч. / ГО «Львівська економічна фундація». Львів : ЛЕФ, 2016. Ч. 2. С. 6 – 8.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 18.08.2019 р.).
6. Тарасенко К. М., Чечель Є. С. Соціально-економічне становище міграційних потоків України. *Наукові підходи до оцінки соціально-економічного розвитку країни*: зб. тез наук. робіт учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10-11 листоп. 2017 р.) / ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». Одеса : ЦЕДР, 2017. С. 95 – 97 (дата звернення: 18.08.2019 р.).
7. За кордоном працює 5 млн. українців / Держслужба зайнятості України. *Дзеркало тижня*. 2017. 9 лют. URL : https://dt.ua/UKRAINE/za-kordonom-pracyuye-5-mln-ukrayinciv-derzhsluzhba-zaynyatosti-232858_.html (дата